

HET DWAALLICHT

Willem Elsschot

I

Een ellendige novemberavond, met een motregen die de dappersten van de straat veegt. En mijn stamkroeg ligt, helaas, te ver in 't Westen om op te tornen tegen dat kille gordijn. Voor het eerst sedert zeer lang, want de jaren vlieden, zal ik ditmaal naar huis gaan, waar mijn ontijdige intrede beschouwd zal worden als een stap op de weg die tot inkeer leidt. Alle begin is moeilijk en beter laat dan nooit, zal mijn vrouw zeggen. Maar eerst nog een krant voor vanavond bij 't vuur, want als ik niet lees werkt mijn zwijgen verkillend op mijn huisgenoten. Och, ik begrijp best dat niets zo drukkend is als de aanwezigheid van een die voor zich uit zit te staren alsof hij alleen was, die nooit een grap vertelt noch iemand op de schouder slaat om hem moed te geven in zijn kwade dagen, die nooit vraagt hoe gaat het, of ben je gelukkig.

Hier heb ik mijn winkeltje, dat ik al jaren bezoek en waar ik de oude juffrouw voor de tienduizendste maal zal horen zeggen wat zij van het weder denkt. Ja, geef ik toe, regen. Motregen, preciseert zij. Ja, eigenlijk motregen. Want ik zou die stalagmiet, waarvan ik de langzame vorming van naderbij gevolgd heb, voor geen geld ter wereld durven tegenspreken.

'Kijk, drie rijstkakkers.' En met die hangende snijtand, die niet vallen wil, wijst zij naar de straat.

Waarachtig, als ik buiten kom en mijn kraag opzet voor een drafje naar de tram toe, wordt mijn aanloop gehinderd door drie zwartjes die mij de weg versperren. Bemanning van een Indiëvaarder, zoals men ze hier meer ziet dreutelen. Ogen als gazellen, lang, gitzwart haar, een katoenen pak dat mij huiveren doet en een zwart staatsiejasje als voor een feestelijke gelegenheid. Een heeft een mutsje op, is iets groter dan zijn maats en schijnt de leider van 't gezelschap te zijn. Eerlijk gezegd is er voor mij niet veel aan, want wij zijn die schilderachtige zwervers hier gewend. Alles schon da gewesen. En ik wil immers naar huis, al is ook daar niets dat mij roept.

'Sir,' zegt de aanvoerder met strelende blik en lokkende glimlach.

Meteen stopt hij mij een stukje karton in de hand, wijst met zijn fijne cigarilovinger en vraagt 'where?'

Wil men niet ingescheept worden, dan is het aangewezen, in een dergelijk geval, beleefd 'neem mij niet kwalijk' te zeggen, even te glimlachen en meteen door te lopen als een die haast heeft, want de ware gentleman moet in de eerste plaats de kunst verstaan het vee ongedwongen op afstand te houden. Ik weet dat al een hele tijd, maar ben zeker te oud om mij nog aan te passen aan die nieuwe,

zakelijke stijl, want ik neem het ding zo lijdzaam in ontvangst als de eerste de beste suffer doen zou. De zwartjes staan naast mij en wachten.

Bij nadere inspectie blijkt het iets als de bodem van een sigarettendoosje te zijn. Er is met potlood een hobbelige tekst ingegrift waaruit ik, zo op 't eerste zicht, onmogelijk wijs kan worden. Dan maar even bij de winkelruit, waar het lichter is. En na een laatste inspanning ontcijfer ik het raadsel: Maria Van Dam, Kloosterstraat, 15.

Mijn krantenvrouw, die likkebaardt, maakt haar deur open en stelt haar kanselarij tot mijn beschikking.

'Kom binnen, Mijnheer Verbruggen, hier ziet u beter. En wat vragen zij?'

Zij neemt mij al dertig jaar voor een ander en nu is het de moeite niet meer waard haar nog te zeggen dat ik Laarmans heet. Als de dag zal gekomen zijn dat ik geen kranten meer koop, laat haar dan gerust een traan plengen op Verbruggen.

'Where is it, Sir?' vraagt de zachte stem ten tweeden male.

Verduiveld, zo eenvoudig is dat niet. Hoe moet ik die zwarte broeder aan 't verstand brengen waar de Kloosterstraat precies gelegen is. Ik behoorde wel een plannetje te tekenen, maar onze geometrische lijnen zouden voor hen misschien generlei betekenis hebben. Dus zal ik proberen het gauw even uit te leggen.

'This way. Derde rechts, tweede links, eerste rechts en dan een straat... een straat...' Hoe zegt men in 's hemelsnaam schuin in 't Engels? Want die laatste straat, die het doen moet, loopt zo min rechts als links. En het is bovendien een geniepige straat met bochten in. 'En dan niet rechts, niet links,' hervat ik, 'maar een straat...' En ik begin zo geweldig te betogen, dat voorbijgangers de regen trotseren en weldra een kring vormen die ons, met belangstelling gadeslaat. Kort maken, want ik sta hier als een impresario, met mijn krantenvrouw in de rug. 'Look here.' En vooroverbuigend maak ik met mijn voorarm een golvende beweging, waarop de toeschouwers naar de grond kijken alsof ik daar iets te grabbel had gegooid. 'Do you understand?' Want, als zij het niet verstaan, kan ik het niet helpen.

'Yes, Sir, thank you,' verzekert mijn prachtig zwartje met een sierlijke buiging, terwijl zijn twee makkers mijn gezicht ontcijferen, speurend naar de oprechtheid van mijn bedoelingen. Een zegt iets in een zeer vreemde taal, de aanvoerder zegt iets terug en ik zie dat de indruk gunstig is. Zo gunstig, dat de man met de muts even in zijn jasje scharrelt en mij een doos sigaretten aanreikt, een van 't zelfde model als het visitekaartje met de Mariaboodschap. Waarlijk, een fooi ontbrak er nog aan.

'For you, Sir,' zegt hij.

Ik weiger zijn gift hartstochtelijk, maar voel mij ten zeerste geveleid omdat zij mij onder zoveel medeburgers hebben uitgekozen om bij te dragen tot de vleeswording van hun droom.

't Is zonde,' meent een slagtersjongen, 'geef het mij dan.'

Waar hij vandaan komt, weet ik niet, maar plotseling duikt een ruige kerel op, met een ingedeukte neus en een schunnige pet, die zonder plichtplegingen mijn donkere vriend bij de arm beetpakt en een paar stappen meesleurt in een richting waarin de Kloosterstraat van zijn verlangen zeker niet ligt. Het is iemand van de

havenkant waar zelfs die brutale slagtersjongen instinctief ruim baan voor maakt. Een waardig exemplaar van het herenvolk dat wij blanken immers zijn.

Ali Khan, want zo heb ik mijn uitheemse makker innerlijk gedoopt, maakt zich vriendelijk los uit de oneerbiedige greep en kijkt mij ondervragend aan, terwijl zijn twee vrienden hun flikkerende zoeklichten op Ali richten.

Er is geen ontkomen meer aan. Ik moet die bosduivel te lijf of mijn zwartjes zijn verloren.

'U schijnt de stad niet goed te kennen? De Kloosterstraat ligt immers die kant niet uit, kameraad?' waag ik zo behoedzaam mogelijk om die sinjeur vooral niet te bruuskeren.

'Kameraad van wie?' broemt hij. 'Kloosterstraat, Kloosterstraat. En dat stuk karton dat zij iedereen voorschotelen maar dat niemand lezen kan. Allemaal larie. Is dat nu weer om in rond te lopen, zoals zij gekleed zijn? Ik neem ze mee naar de Jolly Joker in de Zakstraat, waar goedkope meisjes zitten met zulke tietten.'

Hij brengt zijn harige poten voor zijn borst, opent de vingers tot klauwen en geeft het volume aan.

'Come on,' klinkt zijn striemende stem. 'It is time to go.' En vooroverbuigend voegt hij mij toe dat hij, en geen ander, deze drie klanten heeft opgepikt.

Wat moet ik doen? Mijn jongens uitleveren of verder medewerken opdat hun collectieve hoop in vervulling zou gaan. En zij snakken niet naar de Zakstraat maar wel naar Maria Van Dam, dat lijdt geen twijfel. Als ik het echter durf bestaan zijn Zakstraat op eigen gezag als onwaardig te verschoppen, dan raak ik misschien aan de slag met dat ondiep. Het beste zal dus zijn hen zelf te laten kiezen.

'Luister. Daar,' en ik wijs naar het noorden,' zijn de meisjes van lieveling en centen. En daar,' ik wijs in de richting van het beloofde land, 'is het meisje van de sigarettendoos.'

'Neen, niet de meisjes van lieveling en centen, zoals u ze noemt, maar deze,' zegt Ali gedecideerd en in keurig Engels, zijn kartonnen talisman zwaaiend als een standaard.

'Dan moet u die richting uit. Derde rechts, tweede links, eerste rechts en dan... zigzag. U moet het zelf weten.'

'Thank you, Sir.' Hij nijgt als een adellijke dame en achter elkaar lopend, gaan de drie op stap door de motregen in de richting van de derde rechts, geweldig nagevloekt door de man met de ingedeukte neus, terwijl ik de tram ga nemen die mij naar vrouw en kinderen voeren zal. Het hele verloop is mij meegevallen, vooral het bondige slot, want het is meestal een lastige karwei om zich zwierig uit zulke kleverigheid los te werken. En nog eens, ik wil naar huis met mijn krant om aldus een aanvang te maken met het bewandelen van het pad der deugd.

II

Het stond zeker in de sterren geschreven, want mijn wagen wacht een hele tijd op zijn vertrekuur. Hoe het komt besef ik niet, maar ik voel mij onbehaaglijk, als een die iets op zijn geweten heeft. Van op het balkon kijk ik werktuiglijk naar buiten waar het nu iets minder regent en opeens zie ik mijn drie zwartjes die uit de bakkerswinkel van Jonkheer komen, ieder met een broodje in de hand waar zij

gretig in happen en om zich heen kijkend als om zich te oriënteren. Zij schijnen te twifelen tussen de Reyndersstraat, die de eerste stap is op de weg des heils en de Oude Koornmarkt, die de muil is van een labyrint waar zij in kunnen ronddolen tot zij, bij 't kriecken van de dag, naar hun schip toe moeten om er hun werk weer op te nemen. Nooit vinden zij de Kloosterstraat, nooit. En al vonden zij de straat, hoe zouden zij nummer vijftien ontdekken, want voor hen moeten die cijfers van ons hiërogliefen zijn. En opeens zie ik mezelf door het hart van Bombay slenteren, lusteloos en gebroken. Het is nacht en op mijn katoenen pak valt een kille motregen. Ik dwaal straat in, straat uit, door sloppen en bazars, zoekend naar Fathma die op mij zit te wachten onder een rode lamp, in een huisje dat genesteld moet zijn in de zevenendertigste rechts, vijftiende links, negende rechts, zevende links en dan een bochtige steeg door die ik nooit zal ontdekken. In de hand houd ik een zielig stukje karton waar niemand op reageert, want als een levende Ganges stroomt een duizendkoppige menigte aan mij voorbij zonder mij ook maar een blik te gunnen. Opgestapt met een hart vol hoop en een vlam in de ogen, sta ik nu voor de derde maal op dezelfde hoek. Het is een kringloop zonder uitkomst en ik weet nu met zekerheid dat ik Fathma niet vinden zal, dat ik haar nimmer aan het hart zal mogen drukken. Bij 't eerste morgengloren draait zij haar trouwe lamp uit en werpt zich op haar divan, snikkend omdat die meinedige blanke man niet gekomen is.

Ik moet toegeven dat ik mij al te gemakkelijk van die jongens ontmaakt heb en mijn gesticuleren, dat nog zo goed als actueel is, komt mij reeds belachelijk voor, vooral die zigzag, want het is zeer onwaarschijnlijk dat zij mijn bedoeling begrepen hebben. En die Maria Van Dam, waarvan zij de naam zo geestdriftig in hun kartonnen blazen voeren, wie mag dat wel zijn? Zeker een volksmeisje, want ik kan mij niet voorstellen dat drie koelies 's avonds aan de havenkant op zoek zouden zijn naar een freule. Onder het volk vind je echter verduiveld knappe mokkels die meestal niet veel complimenten maken. En Maria is voor mij de mooiste van alle meisjesnamen. Nu dat is bijzaak, want het gaat niet om mij maar om het lot van die dolende stakkers.

Onwillekeurig spring ik van mijn tram en ga weer op mijn zwartjes toe die mij dadelijk herkennen en met een glimlach als een dageraad welkom heten.

'Een vreemde stad,' zegt Ali, 'al de straten gelijken op elkander.' Maar ik leg hem met de hand het zwijgen op en verklaar dat ik mee zal gaan tot bij het meisje van de sigarettendoos. Meteen loop ik vastberaden in de richting van de derde rechts, naast Ali, gevolgd door zijn donkere, zwijgzame kameraden.

Zo ben ik dan eindelijk de baan eens op met mensen die volkomen verschillen van de volksgenoten met wie ik gedoemd ben al mijn dagen te slijten, althans met mensen van een andere kleur, die anders lopen, anders groeten en lachen, misschien ook anders haten en beminnen, die in ieder geval van onze beroemdste medeburgers nooit hebben gehoord en voor wie onze vorsten en heiligen absoluut niet in tel zijn, dus zeer waarschijnlijk mensen naar mijn hart. En nu deze drie zo onverhoopt mijn pad hebben gekruist moet ik er onverwijld uithalen wat er te halen is, want onze betrekkingen zullen kortstondig van duur zijn.

Om met iets te beginnen, vraag ik of hij Maria al gezien heeft, want wie weet hoe zij aan die eigenaardige visitekaart geraakt zijn en ik wil zekerheid hebben dat zij geen fictie is maar een tastbaar iemand. Ja, hij heeft haar gezien. Of het een aardig meisje is? 'Very nice,' verzekert hij met overtuiging. Jong? Ik reken er namelijk op, dat aan 't eind van onze kruistocht geen oude kween voor ons zal opduiken. Ali antwoordt bevestigend maar met een matige klemtoon.

'Een jaar of vijftien?' Immers onze ideeën over jong en oud kunnen zeer verschillen en ik beeld mij in, dat deze zwartjes het zo nauw niet nemen met onze zedelijkheid. Want om mij nu uit te sloven voor mensen met al de vooroordelen die in ons Westers lexicon staan, daar bedank ik feestelijk voor.

'Neen, neen,' verzekert hij lachend, met een afwerend handgebaar. Hij draait het hoofd om en zegt iets in zijn taal, waarop ook zijn twee makkers als kinderen aan 't lachen gaan.

'Veertien?'

Ditmaal krijg ik een berisping van zijn bruine wijsvinger en hij verklaart nu dat zij iets als twintig moet zijn.

'Dat is beter ook,' zeg ik vaderlijk, al valt het mij tegen. 'Beter voor de wet van blanke mensen,' preciseert Ali. Dus geen vooroordeel. Hij buigt alleen noodgedwongen voor de Cerberus die onze kudde in de pas doet lopen.

Hier in, want dit is de tweede links en het einddoel is bijna in 't zicht. Hield dat ellendige regenen nu maar op dan was alles goed, want zijn wij niet op weg naar een bruiloft? Eigenlijk behoorden wij een ruiker te kopen om daar niet met ledige handen aan te komen, maar in dit seizoen zijn er vooral chrysanten en ik weet waarlijk niet of die feestelijk genoeg zijn sedert zij vooral gebruikt worden om begrafenissen op te luisteren. Daar, naast die vanouds bekende slager, is ook sedert jaar en dag een bloemenwinkel en even kijken kan in ieder geval geen kwaad. De voorraad bestaat hoofdzakelijk uit sierplanten, maar na enig zoeken ontdek ik achteraan een mand met een soort bloemen die mij onbekend zijn maar waarvan het vurig rood de stemming van mijn kameraden uitstekend illustreert. Het is echter de vraag of bloemen wel vat hebben op iemand als Maria Van Dam en bovendien weet ik allerminst of in Indië met bloemen gewerkt wordt. Bloemen of geen bloemen. Ik krijg het benauwd van het twijfelen.

'Some flowers for the girl?' vraag ik aan Ali, want ten slotte zijn zij het die in deze het laatste woord moeten spreken.

Hij pleegt overleg met zijn vrienden en zegt dan dat het goed is.

Goed is, goed is. Dat vind ik geen antwoord, Mij kan het eigenlijk geen bliksem schelen, geloof ik, want ik heb geen aandeel in de onderneming en ik vraag dus nog even of zij er op gesteld zijn of niet.

'In ieder land moet men doen zoals de mensen die er wonen,' beweert hij. En of ik ze dan maar kopen wil, want zij worden hier nog al eens afgezet, omdat zij met ons geld niet overweg kunnen.

Het ruikertje ziet er goed uit en is zo bescheiden van afmetingen, dat wij niet te veel opzien zullen baren bij tussenpersonen die de toegang tot Maria zouden kunnen versperren. Ali vraagt dadelijk hoeveel het gekost heeft en wil geen voet

meer verzetten voor ik het geld van hem aanvaard heb. Dan pas neemt hij de bloemen in ontvangst en kunnen wij verder.

Ik wil nu weten of zij haar al lang kennen.

Neen, pas sedert vandaag. Zij was aan boord gekomen om zakken te verstellen en zij hadden haar een sjaaltje gegeven, een pot gember en zes doosjes sigaretten. Nadat zij dat alles aanvaard had, werd een afspraak gemaakt voor vanavond en toen het eerste doosje ledig was had zij naam en adres op de bodem geschreven. Dus niet langs de weg gevonden. Daar zit wel enige waarborg in.

En wie van hen nu eigenlijk op haar verliefd was. Hijzelf of welke van zijn twee volgelingen?

'Alle drie,' verzekert Ali.

En als ik hem even beloer, want het kon wel een geestigheid zijn, spreekt uit zijn aangezicht al de oprechtheid van een paard.

Ik kan mijn Westerse onbescheidenheid niet langer in toom houden.

'En of Maria hen werkelijk alle drie ontboden had?'

Want dat zou getuigen van een zeldzame ondernemingsgeest voor een meisje van twintig.

Ja, alle drie. Zij had van ieder wat gekregen en tot dusver generlei onderscheid gemaakt. En zij hadden geconcludeerd dat zij hen alle drie zou afkunnen.

Dat opent tenminste vooruitzichten en het lijkt pas een begin.

'Of zij geloofden dat zij op haar post zou zijn?'

'Natuurlijk,' zegt Ali; 'anders had zij onze geschenken immers geweigerd?'

En zijn vertrouwen werkt zo aanstekelijk dat ik nu op mijn beurt overtuigd ben van Maria's offervaardigheid.

'Dit is de straat,' verklaar ik. 'En hier is nummer vijftien. Hier zit het aardige meisje jullie op te wachten.'

En wij maken halt om het toverpaleis te inspecteren.

Ik kon nu wel afscheid nemen, want mijn christelijke plicht is volbracht en voor de apotheose hebben zij feitelijk van mij geen bijstand nodig. Maar waarom niet blijven? Waar plaats is voor drie is ook plaats voor vier, doch ik stoot die zondige gedachte met geweld van mij af. Mijn kameraden zien er nochtans joviaal en hartelijk uit en ik heb de indruk dat zij bereid zijn Maria als koek met mij te delen. Neen, neen. Ik wil enkel bij de eerste begroeting van mijn drie Romeo's aanwezig zijn, hun nog even mijn zegen geven en pas naar huis gaan met mijn krant en mijn stramme pikkels nadat de kroon op mijn werk is gezet.

III

Nummer vijftien blijkt een winkel te zijn waar niets anders te koop is dan vogelkooien, want wat ik ook zoek, er is geen ander artikel in voorraad. Ik moet erkennen nooit geweten te hebben, dat in onze hele stad zulk een winkel bestond, maar al ons gapen kan niets veranderen aan die ongehoorde werkelijkheid. Die kooien zullen geen injectie-apparaten worden, maar blijven wat zij zijn. Van de nederigste kooitjes tot schitterende geelkoperen kooien die minstens op papegaaien wachten, staande kooien, hangende kooien, heel de etalage vol. Een

keurige, zindelijke etalage, dat moet ik toegeven, maar een eigenaardige specialiteit voor iemand als Maria van Dam, dunkt mij.

Ik zie dat mijn zwartjes minstens even verwonderd zijn als ikzelf. Zij kijken elkander aan, wisselen een paar woorden en Ali toont mij nogmaals zijn stukje karton, want controle dringt zich op. Dus kijk ik nog even uit plichtsbefef om dan te moeten bevestigen dat de tekst volkomen klopt met het adres van deze eigenaardige winkelzaak. Kan ik het helpen, dat hier geen tingeltangel is of iets als het huisje van Fathma, met die rode lamp, dat ik in Bombay heb nagejaagd? Nu ja, tingeltangel of niet, Maria moet te voorschijn komen, anders heeft ons lopen in die motregen geen zin gehad en het zal door die mensen nu eens niet gezegd worden dat zij vergeefs op mij een beroep hebben gedaan. Er op los, heren. Trouwens, waarom zou Maria iets met die kooien te maken hebben, waar zij zeker nog meer lak aan heeft dan wij met ons vieren. Zij kan hier best op een vliering wonen, in een kelder of in enige ruimte waar een bed kan staan, of een divan als bij Fathma.

Of ik binnen zal gaan met Ali om haar te ontbieden? Dan kunnen zijn maats zo lang voor de winkelruit blijven staan en nog een tijd van de etalage genieten, want een delegatie van vier, waarvan drie zoo donker als de droes, kon de bewoners wel eens doen schrikken. Die twee anderen zijn voorlopig toch niet meer dan figuranten en enige omzichtigheid kan ook hier niet schaden. Ali is tot alles bereid en wij gaan binnen. Ik sluit gauw de deur om de elektrische bel te doen zwijgen en ga wachtend bij de toonbank staan, terwijl Ali gedecideerd met zijn ruiker naderbij komt. Zijn liefde maakt hem dapper, want hij zit toch in een land van blanken waar mensen met een huid niet meer in tel zijn dan een fox-terrier.

Nu kan Maria ieder ogenblik verschijnen want in de grot van Lourdes is het wonder óók gebeurd. Zij zit misschien tot over de oren in haar gemberpot, moet nog even haar wenkbrauwen retoucheren, wat poeder en wat rouge bijvoegen, maar dan treedt zij ons tegemoet met een vriendelijk 'good evening', want zoveel Engels zal zij wel kennen. En kent zij dat niet, dan moet zij maar Vlaams spreken en dan zal ik vertolken tot de laatste hinderpaal opgeruimd is. Dat zal een niet alledaagse conversatie zijn voor dat tot handelen wordt overgegaan.

In de achterkamer hoor ik eindelijk een stoel verschuiven, de deur gaat open en een dikke vrouw op jaren, zo netjes en zindelijk als de etalage, waggelt de winkel binnen. In ieder geval is dat volgens mij onze Maria niet maar op zijn best haar moeder of een tante van haar, anders ben ik de Maharadja van Allahabad. Om zeker te zijn, kijk ik mijn makker niettemin aan en vraag of dit the girl is, want met zulke jongens kan men nooit weten. Immers, als ziet zij er vijftig uit, vlees zit er wel aan.

'No,' zegt hij met afgrijzen in de ogen. De vrouw, die blinkt alsof zij pas geboend was, staat nu vóór ons en deelt mij spontaan mede, dat de grote papegaaienkooi nog niet gereed is maar zonder fout maandagochtend vóór de afvaart aan boord besteld zal worden. En of wij dat aan kapitein Cunningham willen zeggen.

Ik weet niet langer of ik waak of droom. Ali zou de Kloosterstraat dus even goed kennen als ik. Maar waarom heeft hij mij dan dat stuk karton getoond. Als een lokaas om mij mee te tronen door dat hondenweer? Neen, dat kan ik niet geloven.

Hij heeft de etalage immers aangegaapt alsof het de Niagara was en onderweg geen bek opgedaan over enige kooi. Toch vraag ik dadelijk of hij zo'n ding besteld heeft om mee te nemen naar zee, dus of hij hier al geweest is, maar hij ontkent energiek en drukt er op dat hij alleen voor the girl komt.

Het mens schijnt Engels te verstaan want zij vraagt hem nu zelf of hij dan niet van de *City of Rangoon* is.

'Neen,' zegt Ali; 'wij zijn van de *Dehli Castle*.'

Voor mij is alles nu duidelijk, maar voor de kooienvrouw allerminst.

'Zo,' zegt zij droogjes. En wat of wij dan eigenlijk verlangen?

Ik zal nu maar met de deur in huis vallen.

'Wilt u zo goed zijn, mevrouw, aan Maria van Dam te zeggen, dat de heren van de *Dehli Castle* hier zijn en haar te vragen of zij ons ontvangen kan. '

Want de begroeting althans wil ik meemaken. Zal ik haar de bloemen toevertrouwen om die alvast aan Maria te geven als een voorbode van nog meer?

Zij kijkt mij aan als was ik een maanbewoner en vraagt dan wat ik gezegd heb, zodat ik mijn tirade herhalen moet.

'Maria Van Dam? Die ken ik niet. Wij heten Pasmans. '

Dat zij Pasmans heet, dat is tot daaraantoe, maar dat zij onze Maria niet eens zou kennen, dat vind ik sterk. Of vertrouwt dat wijf ons niet? Want de eerste de beste kan wel beweren dat hij van de *Dehli Castle* komt. Dan maar bewijsstukken voorleggen.

Ik vraag aan Ali naar zijn talisman, deponeer het heilig kartonnetje vóór haar op de toonbank en wijs den tekst aan die Maria goedgevonden heeft eigenhandig te schrijven nadat de rook van haar laatste sigaret was opgetrokken, een officiële tekst die alle verdere discussie uitsluit.

'Toon het haar even, mevrouw, dan weet zij genoeg, want zij heeft het zelf geschreven toen zij vanochtend aan boord was voor de zakken.'

'Voor de zakken,' zegt de zindelijke vrouw mij na, op een toon die mij een kleur doet krijgen.

Zij gaat even tot in de achterkamer, keert terug met een bril en bestudeert hoofdschuddend het stekelig monogram, eerst rechts en dan nog eens averechts, met een degelijkheid die respect afdwingt.

'Dat kan ik niet lezen, mijnheer. En van Maria Van Dam heb ik nooit gehoord,' verzekert zij nogmaals, het stuk karton zoo behoedzaam van zich afschuivend alsof het haar melaatsheid geven kon.

Bedaard wacht zij af of zij ons nog met iets anders van dienst kan zijn, kijkt dan werktuiglijk in de richting van de straat en ontdekt blijkbaar onze twee hunkerende makers die hun zwarte gezichten tegen de winkelruit drukken en tussen de kooien door in onze richting spieden om op 't eerste teken hun triomfantelijke intrede te doen. Van de etalage schijnen zij hun buik vol te hebben, want hun flikkerende ogen zijn star op onze groep gericht. Het is aan hun te zien dat ieder zijn deel van Maria best zal opkunnen.

Het mens, dat nu zichtbaar achterdochtig wordt, werpt een blik op Ali, als om te controleren of hij van hetzelfde soort is als die twee die buiten staan, of wij dus

geen bende vormen die zich om strategische redenen in twee pelotons heeft verdeeld.

'Zijn die óók bij jullie?' vraagt zij.

En zonder op antwoord te wachten gaat zij tot bij de deur van de zitkamer, roept daar luidkeels Frans en komt dan weer achter haar toonbank staan als achter een borstwering.

Er schijnt hier tucht te heersen, want lang wachten moeten wij niet. Dadelijk hoor ik dat de trap geweldig kraakt en Frans komt binnen, rustig, de handen in de broekzakken. Hij lijkt sprekend op zijn moeder, ook wat zindelijkheid betreft, maar is zo groot en breed als onze nationale worstelkampioen. Als een zware schuit stevent hij langzaam op ons af en als hij voor anker gaat, vraagt hij met een hoofdbeweging wat er aan de hand is. Hij is blijkbaar meer een man van de daad dan van het woord. Zijn moeder wenkt met de ogen in de richting van de winkelruit en verklaart, dat volgens ons, een zekere Maria Van Dam zich hier, in het huis van de Pasmansen, genesteld zou hebben. Dat zij gezegd heeft nooit van dat meisje te hebben gehoord, maar dat wij aandringen en haar dit stuk karton, waar geen mens uit wijs kan worden, onder de neus hebben geduwd.

Principieel klopt haar rapport met de waarheid, maar onder den neus geduwd is hatelijk en overdreven, want zij kan niet ontkennen dat wij correct en beleefd geweest zijn. Maar Frans schijnt genoeg te weten en allerm minst geneigd te zijn zich in ons geval te verdiepen, want hij kijkt mijn zwartjes aan als waren zij snot, smijt onze talisman tegen de vloer zonder hem een blik te gunnen en bevestigt, op een toon die geen tegenspraak duldt, dat onze bruid hem volkomen onbekend is.

Mij dunkt, dat ons niets anders rest dan de aftocht te blazen voor dat Frans er ons uit helpt. Met een paar woorden dank ik moeder en zoon. Ali raapt nog gauw zijn kartonnetje op en wij verlaten het verwenste hol om op te stappen, met Ali's replieken opnieuw in ons kielzog. Van uit het deurgat kijkt Frans ons na.

Om de hoek blijf ik staan, verpletterd van schaamte. Ik heb me dus, voor de zoveelste maal, ingelaten met iets dat mij niet aangaat in plaats van mij af te wenden zoals redelijke wezens doen, om het fatum in zijn loop niet te hinderen. Helaas, de jaren maken mij niet wijzer en ik ben niet opgewassen tegen de aandrang van mijn onstuimig hart dat mij niet volgen wil op de glooiing van het verval. Wat moeten mijn drie vrienden van mij denken? In plaats van een geurige, smachtende fee heb ik niets anders voorgebracht dan dat afzichtelijk koppel. Moest ik mij daar het air van een generaal voor geven? En dan die ellendige bloemen. Had ik niet beter gedaan hun droom op staande voet als een adder te vertrappen en de man met de ingedeukte neus zijn gang te laten gaan? Mocht die dan niets verdienen aan het stillen van hun nooddrift? Hij droeg toch het hart op de rechte plaats, want de regen had hem dadelijk aan hun schamele plunje doen denken. Was hij dus niet de bode van de Voorzienigheid en is die Jolly Joker wel zo kwaad? Daar tenminste hadden zij al lang met meisjes op de schoot gezeten in plaats van die motregen als verdoemden een schim na te jagen. En ikzelf had al een uur thuis kunnen zijn zoals het hoort, terwijl ik nu met onreine bedoelingen en een ledige maag loop. Maar wat te doen? Ik kan dat doorweekte drietal toch niet plotseling aan zijn lot overlaten, al zie ik niet in hoe ik ze drogen kan. Het beste

zou zijn, dat zij nu maar spontaan afscheid namen, dan werd een eind gemaakt aan ons bespottelijk eedverbond en dan kon ieder zijns weegs gaan als hadden wij elkander nooit gekend. Ik naar huis met die krant en zij met of zonder bloemen weer naar hun *Dehli Castle* of naar de eerste de beste kachel toe, want zij moeten al te zeer afgekoeld zijn om nu voor de Jolly Joker nog in aanmerking te komen. Het eerste woord moet echter door die mensen gezegd worden, anders zit ik straks bij de haard weer tegen mij zelf te wrokken. Maar geen hunner geeft enig geluid. Zij staan zwijgend naast mij als om mij niet te storen in mijn bittere overwegingen.

Daar voel ik de tengere hand van Ali die mij behoedzaam aanraakt en als ik kijk, wijst hij naar boven en zegt: 'stars, good hope'. Ik sla de ogen op en aanschouw een firmament dat één fonkeling is van sterren.

Vijg die ik ben. Je hebt gelijk, Ali, wij mogen niet versagen. Dat kreng heeft met mij niet afgedaan en ik zal volharden op den ingeslagen weg tot zij, al was het gebonden, aan uw willekeur is overgeleverd, tot dat sjaaltje en die pot gember gewroken zijn. Zo lang de soldaten bereid blijven, kan de aanvoerder niet terugtreden.

Wat baat echter al die geestdrift, want onze stad is groot en Maria's zijn talrijk. Even nadenken. Het is toch niet aan te nemen dat zo'n snoes honderd percent gelogen zou hebben en het zou best kunnen zijn dat zij hier ergens in de buurt woont. Waarom niet in nummer vijftien van een andere straat bijvoorbeeld, of hier in de Kloosterstraat een en vijftig, want er moet toch een kern in die tekst zitten die haar spontaan uit het hart is geweld. Anders kon zij wel Jeanne Goethals heten in plaats van Maria Van Dam en zo iets zou toch om wraak schreeuwen voor God. Om de kortste weg te kiezen, stel ik voor op informatie te gaan bij de politie die vlak in de buurt een filiaal heeft. Lukt het niet, dan blijft ons de troost niets onbeproefd te hebben gelaten en dan slaap ik vannacht tenminste gerust. Er op of er onder. Ik hoop van harte dat wij er het levend afbrengen.

Ali heeft mijn voorstel vertolkt en ik merk dadelijk, dat zij het onderzoeken als een gewichtig iets, want nu volgt een gespannen gedachtewisseling waar alle drie aan deelnemen.

Ja, als zij met blanke politie in aanraking komen, loopt het voor zulke zwalkers zelden goed af en ik erken gaarne dat ikzelf met weerzin beroep doe op enig onderdeel van den Staat, want er zit een onderwerping in die mij steigeren doet. Bovendien, mijn zwartjes kennen mij niet en ik kan best een verkapte dienaar van de blanke massa zijn.

Zo sta ik hier terecht voor kleurlingen. Iets zonder precedent. Zij vragen zich natuurlijk af of ik zoveel vertrouwen waard ben en het is niet uitgesloten dat de uitspraak voor mij ongunstig is, dat zij mij wraken en als een gebrandmerkte naar huis sturen om op eigen krachten verder de nacht in te gaan. Vervloekt, als zij mij dat durven aandoen dan wordt hier slag geleverd, want van mijn eergevoel zal ik geen afstand doen. Ik heb al zóveel over boord gegooid, dat ik wel eens kapseizen kon bij gebrek aan zwaarte.

Al is hun taal mij zoo vreemd als die van bromvliegen, toch hoor ik dat het vonnis nakend is, want die laatste geluiden kunnen slechts beknopte adviezen zijn.

Zij bekijken mij nog eens goed en Ali verklaart dan eenvoudig dat zij met mij mee zullen gaan.

Hebt dank, vrienden. Gij hebt mij een grote ontzuivering bespaard en ik weet nu dat gij bereid zijt mij te volgen, al ging ik naar de onderwereld. Vooruit dan maar. Nu zij op mij bouwen als op hun God kan ik onmogelijk terug en ik geef het signaal tot het vertrek. Twee voorop en twee achteraan, het hart vol hoop, onder een sterrenhemel zonder motregen. Zo hebben drie Koningen óók gelopen, heel lang geleden.

IV

Hier, bij dat plantsoentje waar een paar banken staan, is het bureau dat het doel is van onze tocht, en nu moeten mijn zwartjes maar weten wat hun te doen staat, meegaan of buiten blijven.

Van op een afstand kijken zij naar de rode lantaren die een privilege van onze politie is en onderwerpen de kwestie aan een laatste debat, een sissen en kwelen als van vogels in het struikgewas. Als het verstomt deelt Ali mij de conclusie mede. Indien ik het goedvind, zal ik alleen gaan terwijl zij op die bank mijn terugkeer zullen verbeiden. 'Blanke en donkere mensen horen niet bij elkaar,' zegt hij met een fatalistisch hoofdschudden. Helaas, je hebt gelijk, Ali. Ik zal doen wat ik kan en indien haar schuilplaats hier bekend is dan zal, na deze laatste beproeving, onze laatste etappe geestdriftig worden afgelegd. Ik geef ze ieder nog een hand en ga binnen, terwijl zij hun drie katoenen broeken in 't plantsoen op een druipende bank plakken.

In de wachtkamer, achter een tafel, zit een dikke agent en met dikke mensen kan men meestal praten. Het is alsof hun verzadigd lichaam aan hun karakter een zekere gulheid verleent, of wel hebben zij hun zware pens aan hun gulheid te danken. Hij bladert vreedzaam in een reusachtig foliant dat zijn hele tafel in beslag neemt, kijkt maar heel even op en slaat opnieuw een blad om. Een man die geniet van zijn heerlijke kachel, een man met een goede spijsvertering die geen vlieg kwaad zou doen, daar durf ik alles op verwedden. Ik neem mijn hoed af en wacht tot hij zal goedvinden het woord tot mij te richten, want nu hij blijkbaar iets gewichtigs te doen heeft, is het raadzaam hem te laten doorbladeren tot hij er genoeg van krijgt. Af en toe aan zijn smakelijke vingers likkend, gaat hij door tot aan het laatste vel, slaat zijn foliant dan toe, knoopt de lintjes van het kartonnen kaft zorgvuldig dicht en vraagt eindelijk wat hij voor mij doen kan. Zijn vraag klinkt joviaal, als van een die bereid is mij diensten te bewijzen tot de dag in de lucht komt.

Ik vertel, dat ik als privé-detective op zoek ben naar een zekere Maria Van Dam die waarschijnlijk hier in de buurt woont. Dat aan boord van de *Dehli Castle* een en ander ontvreemd is ten nadele van een drietal koelies en dat de agenten van de rederij mij hebben opgedragen dat zaakje in het reine te brengen zonder de autoriteiten met zulk een bagatel lastig te vallen. Die Maria Van Dam nu, zou mij op het goede spoor kunnen brengen. En of hij soms niet kan nazien waar die gehuisvest is.

'En daar wordt een detective voor gemobiliseerd,' zegt hij hoofdschuddend. 'Die Engelse reders schijnen met hun geld geen raad te weten. Maar ik kan je helaas niet helpen, collega, want je weet zo goed als ik dat de registers van de burgerlijke stand alleen op het stadhuis ter inzage liggen. Anders met het grootste genoegen. En morgen is het zondag, zodat je twee kostbare dagen verliest. Meer dan genoeg om die spullen te verdonkeremanen.'

Ali's laatste kans is dus verkeken en ik sta machteloos tegenover het noodlot. Als ik echter aanstalten maak om afscheid te nemen, slaat mijn vriendelijk varken zich opeens voor het hoofd en begint de lintjes van zijn foliant weer los te pulken als was hem te elfder ure een licht opgegaan.

'Dat ik er niet dadelijk aan gedacht heb. Ja, als een mens oud wordt. De kiezerslijst van deze wijk, collega. Vanochtend ontvangen. Geweldig toeval want dat ding krijgen wij maar eens in de vier jaar. Hier moet zij instaan, als zij tenminste meerderjarig is. Wij zullen even kijken.' En zijn worst van een wijsvinger glijdt langs iedere marge naar beneden terwijl hij citeert: 'Van Aken, Van Alsenoy, Van Apers, Van Asch, Van Baalen, Van Bauwel, Van Belle, Van Beneden, Van Bergen, Van Bockel. Verder, jongen, verder. Van Cutsem, Van Daele, Van Dam. Kijk eens, wat een Van Dams! Twee pagina's vol. Maar waar zitten de Maria's? Van Dam Albert, Van Dam Bernard. Daar heb je niets aan, want wij zoeken wijfjesvandams, is 't niet? Van Dam Louis, Van Dam Maria Albertina. Halt! Geboren 11 maart 1876, dus tweeënzestig. Kan je 't daarmee stellen? Die is in ieder geval meerderjarig. Niets voor u? En hier zijn er nog twee, beiden van 1916, dus tweeëntwintig. Kalfsvlees, collega. De eerste zit in de Lange Ridderstraat.'

'Het nummer?' vraag ik ongeduldig.

'Eenenzeventig. En de andere op het Zand, in nummer vijftien.'

'Hoera voor het Zand! Hetzelfde nummer als dat van de Kloosterstraat. Ditmaal wordt het wild op zijn leger gevangen.'

'Wacht nog even,' vervolgt hij dienstvaardig, 'want ik zie het zo. Elf is manke Jan, dertien een lompenhandel en vijftien is dus het Carlton Hotel van Kortenaar, een Hollandse halfbloed die nogal eens voor heling moet zitten. Als die oude vos iets loslaat kom het mij dan vertellen, want dan betaal ik een borrel. Neen man, zonder geld of ransel krijg je hem niet aan 't praten. En mocht je daar in nesten geraken, wat best mogelijk is, bel ons dan op. Ons nummer is 4370304. Ik geloof anders dat je op 't goede spoor bent en je hoeft je niet eens te haasten want hij sluit nooit. Maar wat is er buiten aan de hand?'

'This way, bloody nigger,' klinkt het bevelend. Meteen wordt de deur opengegooid en Ali en zijn ruiker worden binnengestoten door een agent die hem stevig bij de kraag heeft.

'Sit down, zwarte Piet,' zegt de diender en hij duwt hem neer op een stoel.

Hij had de man betrappt toen hij bij de straatdeur stond en door het sleutelgat loerde, terwijl twee van zijn handlangers de wacht hielden, zittend op een bank als om een luchtje te scheppen. Wij kennen die streken. Maar om nu juist een bureau van politie uit te kiezen, dat noemde hij pech hebben. Toen hij deze knipte waren de twee anderen aan de haal gegaan.

'Hoed af,' zegt de agent, hem zijn mutsje afnemend.

Opeens is Ali een andere man. Het is alsof hij een helm draagt, zo glanst zijn ravenzwart haar onder de booglamp. Hij zit als een beeld zo stil, de ogen op de vloer gericht, zijn fijne handen op zijn dijen rustend. De bloemen, die gevallen zijn, liggen voor zijn voeten als een offerande.

Ik waag het op te merken, dat zijn mutsje niets met een hoed te maken heeft, dat het best een godsdienstige of symbolische betekenis kan hebben en dat hij misschien beleefder is wanneer hij het ophoudt dan wanneer hij het afneemt, want dat wij zo goed als niets van die mensen weten.

Bij 't horen van mijn stem slaat Ali de ogen op en kijkt mij aan met een bedroefde blik en iets als minachting om de mond. Zo moet Jezus gekeken hebben toen Judas het signaal gaf met zijn kus.

Ik word koud tot in mijn merg, ga op hem toe en hem in de ogen kijkend, vraag ik of hij dan in mij niet meer gelooft. Terwijl ik spreek gaat de afvallige mijn lippen na, of er geen spoor van een grijns om speelt. Was ik zo verontwaardigd niet, ik zou mijn tranen niet kunnen weerhouden.

'Ik weet het niet,' erkent hij oprecht.

'Je moest je schamen,' zeg ik bitter, maar als een ware afgod geeft hij taal noch teken.

Jullie schijnen elkaar te kennen?' En de dikke agent kijkt mij onderzoekend aan.

'Hoe heet uw schip,' vraag ik aan Ali.

'De *Dehli Castle*. Dat heb ik in die winkel al gezegd.'

Nu moet de talisman het verder opknappen en op mijn verzoek geeft Ali ons kartonnetje aan de man van de kiezerslijst, die eerst wat sukkelt met rechts en averechts, maar er dan waarachtig in slaagt de tekst te ontcijferen. Het gaat wel niet gauw, maar het gaat toch en meteen begrijpt hij alles. Hij loost zijn jovialiteit in een ontzaglijke schaterlach, krabbelt dan achter zijn tafel uit, geeft Ali zijn mutsje terug en klopt hem gemoedelijk op de schouder.

'Veel geluk bij Kortenaar.' Hij bukt moeizaam, met buik en gat, raapt zelf de bloemen op en maakt hoffelijk de deur voor ons open.

Ik had mij niet vergist, die man is de braafheid zelf.

V

Al lijkt die hele Maria Van Dam wel behekst, toch komt het mij voor dat zij er ditmaal aan geloven moet, anders zou dat nummer vijftien al een zeer merkwaardig toeval zijn. Om Ali op de hoogte te brengen van de stand van zaken, rapporteer ik dat de schuilplaats van Maria door die zware agent voor mij opgezocht en effectief ontdekt is.

'U hebt veel macht in dit land, Sir,' zegt hij bewonderend.

Hij wil dadelijk weten hoeveel het gekost heeft en meteen duikt zijn hand in zijn jasje, tastend naar de bergplaats van hun gemeenschappelijk fonds. Als ik hem de verzekering geef dat ik niets heb moeten betalen, vraagt hij of het wel echte politie is en of al die offervaardigheid geen valstrik kan verbergen.

Dat het nummer juist is gebleken maar de straat niet, schijnt hem geweldig mee te vallen.

'Half om half,' overweegt hij stralend, 'dat is zeer goed. Ja, het is een alleraardigst meisje. En misschien heeft zij die andere straat bedoeld maar verkeerd geschreven? Dit is een tocht met hindernissen, Sir, als het bestijgen van de Hindu-Kuh, maar de beloning komt.'

Ik hoop van harte dat hij gelijk heeft, doch met dat al is bij de bank in het plantsoen niemand meer te zien en alleen de hemel weet hoe ver die twee gelopen zijn. Misschien wel in een adem naar de *Dehli Castle*, waar zij veiliger zijn dan op enig plekje in onze stad en waar zij het sjaaltje en de pot gember nog eens rustig kunnen herkauwen. Dat zal hun leren zich met onze meisjes in te laten. En nu kan ik misschien eervol ontslag krijgen, want het is niet zeker dat Ali zonder zijn vrienden tegen Maria zal willen optrekken. Als ik hem vraag wat hij van dat verzwinden denkt, schudt hij echter het hoofd, brengt de vingers aan de mond en laat een eigenaardig gefluit horen. Het klinkt anders dan ons lokaal geschuifel, maar het draagt ver, want het weerkaatst aan 't eind van die lange straat tegen een kloostermuur. En de echo is nauwelijks weggestorven of in de nachtelijke verte vernemen wij een zelfde geluid en na enig wachten komt dat donker gebroed door het maanlicht aandraven. Van mijn ontslag komt vooralsnog dus niets terecht. Eerst maken zij halt op enige afstand, treden dan schoorvoetend nader en monsteren mij brutaal van het hoofd tot de voeten als hadden zij niet verwacht mij terug te zien. Ik zou die wormen wel te lijf willen, maar reeds brengt Ali rapport uit over zijn wedervaren, want hij blijft een hele tijd aan het woord zonder dat zij hem onderbreken. En als hij het blijkbaar over mijn houding heeft, kijken zij bewonderend in mijn richting, met een goedkeurend hoofdknikken.

Nu ons peloton weer voltallig is, kan opgerukt worden, want de toren slaat elf. Dat Maria reeds in bed zou kunnen liggen is niet zo erg, integendeel, dat kan alles vereenvoudigen, maar ik ben er nog niet heel zeker van dat het Carlton Hotel werkelijk de laatste statie van onze kruisweg zal zijn. Gelukkig is het ditmaal niet ver, tweede rechts en eerste links, zonder zigzag of enige straat met bochten in.

Ik blijf aan de overkant staan om Kortenaars hoofdkwartier te monsteren, want ik ga niet over ijs van een nacht zoals die donkere jongens met hun kartonnetje doen.

Carlton Hotel is een schitterende naam maar die slaat als een tang op een varken, want het is een van die schurftige huizen die in alle oude steden te vinden zijn, waar geen hand meer naar uitgestoken wordt en die met knorrig gelaat in de rij staan. Veel ruimte voor reizigers kan er niet zijn want ik zie maar twee verdiepingen, drie vensters breed. Er is geen spoor van een rode lamp te bekennen als bij Fathma. Boven is alles duister en toegedekt, maar beneden een café waar toch enig vertier schijnt te zijn, want ik hoor iets dat op muziek lijkt. Allerminst een gelegenheid voor iemand van mijn stand, dunkt mij, hoe weinig die ook om het lijf heeft.

'Binnen gaan?' vraag ik aarzelend, in de hoop dat mijn vrienden er het bijltje bij neer zullen leggen.

'Daar zijn wij voor gekomen, nietwaar, Sir,' zegt Ali. Met onze bloemen voorop geeft hij het voorbeeld en ik loop met hen mede als een vierde paria.

Eerst deins ik even terug, als een bader die worstelt tegen de vloed, zo hortend en geweldig is de hartslag van de pick-up die radeloos door de enge ruimte dwarrelt, een uitweg zoekend als een wild beest. Er drijft een dikke tabakswalm die alles omnevelt, maar na enig pinken onderscheid ik Kortenaar toch die achter zijn schenkbank staat en doet alsof hij ons niet eens opmerkt. Hij heeft een grijze kroeskop en een vale kleur, iets tussen mij en Ali in. Zijn beweeglijke oogjes speuren rusteloos rond terwijl hij neuriënd glazen spoelt, maar gevaarlijk ziet hij er niet uit en ik geloof dat de man van de kiezerslijst overdreven heeft. Naast de deur zit een jonge vrouw die een kind zoogt, over de schenkbank hangen twee deerntjes die wiegelend de pick-up begeleiden en tegen de muur zitten vier lusteloze kerels kaart te spelen. In een open ruimte dansen ingetogen twee koppeis waar niemand naar kijkt. Alles bij elkaar slechts vijf meisjes, maar dan prima, althans zo op 't eerste zicht.

Met een blik ondervraag ik Ali die dadelijk zegt dat zij niet hier is. Jammer genoeg, want dan zal zij verder gezocht moeten worden en mijn voorraad energie is bijna opgebruikt.

Als wij met onze ruiker naast de kaartspelers plaats nemen staakt Kortenaar zijn spoelen, komt naar ons toe en vraagt hoffelijk wat ons believen zal. Ja, die man valt beslist mee. Voor mij een borrel, maar Ali en zijn vrienden bestellen water. Aandringen helpt niet, al beweer ik dat een borrel beter is omdat zij doorregend zijn, want dat schijnen zij niet eens te voelen.

Wij worden even gewikt en gewogen en dan spelen de kaartspelers door met een oog op het spel en een op ons gezelschap, de twee rokende meisjes gaan weer aan 't brommen en de koppels aan 't draaien, waarbij een van de jongens, die lange met zijn puistig gezicht, mijn stoel een trap geeft telkens als hij langs komt walsen.

Terwijl ik iets dichter bij de tafel aanschuif om uit de weg te zitten, staat Ali op en steekt het café dwars over, zeker om het bestelde water nog gauw in iets anders te gaan omzetten. Neen, hij laat Kortenaar rechts liggen en gaat voor de puistige jongen staan als een donkere David voor Goliath. Ik hoor dat hij in 't Engels zegt dat het nu genoeg is en om beter begrepen te worden, kijkt hij naar mijn stoel en geeft de beweging van het walsen aan door met zijn expressieve

wijsvinger in een denkbeeldige saus te roeren. Hij is beleefd en vol consideratie, maar niettemin spreekt uit zijn nietig figuurtje een ijzige vastberadenheid. Kortenaar houdt dan ook nogmaals met spoelen op, de kaarten worden neergelegd en het gebrom van de meisjes verstomt. Alleen de jonge vrouw bij de deur schijnt te zien noch te horen want zij laat haar kind doorzuigen als bestonden wij niet. Wat moet dat worden? En weer denk ik aan vrouw en kinderen en aan mijn pantoffels. Maar ik ben nu eenmaal ingescheept en moet varen tot wij stranden op een klip. Het is echter een goede les die vruchten dragen zal en wie mij een volgende keer meekrijgt, met of zonder talisman, dat zal een knappe jongen zijn.

Het geeft een ware opluchting dat de puistenjongen eindelijk van replek dient.

'Hou me vast,' schreeuwt hij, 'of ik sla die baviaan door de ruiten.'

Maar onverhoopt laat hij zich welgevallen, dat iemand hem neerduwt op een stoel waar hij voorlopig zitten blijft.

'Niet tegen zwarten,' waarschuwt zijn meisje dat ontzag schijnt te hebben voor mijn donkere lijfwacht. Intussen heeft Ali weer plaats genomen naast mijn kameraden, als een die weet dat hij zijn zending volbracht heeft zoals het hoort en met onverstoorbare kalmte de gevolgen tegemoet ziet.

Er dient nu onverwijld gehandeld anders loopt het mis, ofwel zitten wij hier morgen nog. Ja, die vaalbleke baas moet er aan te pas komen want Maria schijnt niet uit de lucht te zullen vallen.

Als ik mij opmaak en naar de schenkbank ga, is het alsof Kortenaar mij verwacht, want hij doet zijn pick-up zwijgen en vraagt bescheiden wat wij hier eigenlijk komen zoeken. Alle leven schijnt opeens te verstarren. Met de muziek wordt het dansen, kaarten en brommen, dat weer opgeleefd was, definitief stilgelegd en er condenseert zich een spanning die tastbaar is.

Ik verhaal nu de legende van Maria Van Dam en smeeik hem haar te willen roepen of ons in Godsnaam toegang tot haar kamer te willen verschaffen indien zij op 't ogenblik in Carlton Hotel aanwezig is. Boven, hier of in de kelder, het kan mij niet donderen als er maar een eind aan komt.

'Maria Van Dam?' zegt hij mij slepend na. 'Een blonde?'

Dat weet ik niet, maar ik vraag het dadelijk aan Ali die hoopvol ja knikt. En ik kan eindelijk een zucht van verlichting lozen.

'In orde,' verzeker ik. 'Zo blond als korenaren. Vooruit ermee.'

Ik zie Kortenaars mondhoeken dalen terwijl zijn dikke onderlip omhoog gaat en het komt mij voor dat zijn vaal gezicht er verduiveld pessimistisch gaat uitzien. Hij schudt ontmoedigend zijn kroeskop en verklaart dat hij niet gelooft haar te kennen.

Die is sterk. Of houdt die halfbloed mij voor de gek?

'En als het nu eens een zwarte was,' dring ik aan. Want al zag zij groen, wat zou dat hinderen, als wij haar slechts te pakken krijgen.

'Kan je 't met mij niet doen?' vraagt het ene meisje dat zoeven met de pick-up meebromde. 'Ik heet ook Maria.'

Zij heeft een vermoeid maar knap gezicht, naar schatting iets als twintig, is flink gebouwd en ziet er beslist strijdvaardig uit. Terwijl zij spreekt brengt zij spontaan mijn das in orde, die afgezakt is.

Ik krijg een kleur als ik haar doe opmerken dat het niet om mij gaat maar om niet minder dan mijn drie donkere kameraden.

'Dat hindert niet makker,' verzekert zij, 'maar dan dadelijk beginnen anders wordt het voor mij te laat. En jij krijgt een pond.'

Ik een pond? Wat stelt die meid zich van mij voor? Maar ik kon het aannemen om het achteraf aan Ali te restitueren want voor die jongens zou het toch een aardige reductie betekenen. Bovendien zit er een uitkomst in het voorstel. De nachtmerrie heeft immers lang genoeg geduurd en het wordt mij steeds duidelijker dat van de oorspronkelijke Maria niets terecht komt. En alle schaamte afschuddend, breng ik de boodschap over, doch Ali klampt zich vast aan zijn illusie als aan een boei.

'Deze, Sir.' En hij toont mij weer zijn verwenste talisman.

Dan maar op goed geluk een mokerslag op Kortenaar wiens adem ik probeer te ontwijken, want hij heeft look gegeten, en opeens het woord politie gelost dat op hem werkt als een ontlading want hij wordt kruiperig, begint gejaagd in een lade te scharrelen, krijgt er een vettig register uit, verzoekt mij dan naast hem plaats te nemen achter de schenkbank en dringt er op aan dat ik het zelf door zal kijken. Nu, dat is gauw genoeg gedaan, al ben ik er vies van, want na vijf bladzijden ben ik al twee jaar teruggelopen, maar van onze kwelgeest geen spoor. Een eigenaardig hotel, dat is zeker.

'Goed, zij staat hier niet in,' geef ik met weezin toe, 'maar dit is een register voor passanten, terwijl Maria Van Dam bij de politie geboekt staat als zijnde in Carlton Hotel gedomicilieerd. Officieel ge-do-mi-ci-li-eerd, mijnheer Kortenaar. Hoe verklaart u dat?' En ik doe mijn best om zijn apeoogjes te fixeren, maar die staan niet stil.

'Och, mijnheer,' sust de man gemoedelijk, 'in deze buurt ziet men vreemde dingen. Indertijd stond hier iemand ingeschreven die nooit bestaan heeft.'

Hun dorst zal dus niet geleest worden en onze ruiker zal zijn werk niet doen. Zij zullen Maria evenmin mogen aanschouwen als ik Fathma in Bombay heb mogen zien.

Als ik achter de schenkbank uitkom is het café als bij toverslag ledig, op het zingend meisje na dat haar kind in slaap zit te zingen.

Ali heeft alles begrepen want hij bedankt mij voor al de moeite die ik mij ongevraagd gegeven heb. Naar Maria informeert hij niet eens meer, zo zeker is hij er van dat hij en zijn vrienden het beloofde land niet zullen betreden. Hij krijgt zijn glas en doet een flinke teug als om haar definitief door te spoelen. En misschien is het beter zo, want nu rest mij van Maria tenminste de illusie, terwijl toch een droom, die werkelijkheid wordt, als water tussen de vingers vervloeit.

VI

Nu die hinderlijke klanten in rook zijn opgegaan, bestel ik een tweede borrel, want ik zal nog even blijven omdat hier een lekkere kachel brandt die wij dubbel en dwars verdiend hebben. En vóór de nakende scheiding ons weer tot vreemden maakt, wil ik nog wat luisteren naar Ali's vriendelijke stem. Ik vraag dus maar uit welke streek van Indië zij afkomstig zijn en nu blijkt dat zij niet uit het land van Fathma komen maar uit Afghanistan.

'Kaboul?'

Neen, niet uit de hoofdstad. Zij horen thuis in het hooggebergte bij de grens van Turkistan.

Of hun sultan een brave kerel is?

'Dat weet ik niet,' lacht hij. 'Voor kleine vogels is het geraadzaam buiten het bereik van de adelaar te blijven.'

Ik verklaar nu dat wij hier een koning hebben, net zo goed als in Engeland.

'Och,' troost Ali, 'overal is er wat.'

Als ik vraag of zijn land mooi is zegt hij geestdriftig ja. Waarom zij dan gaan varen in plaats van in hun bergen te blijven?

'Wij moeten eten.'

Of zij getrouwd zijn?

Hijzelf niet. 'Bij ons in de bergen zijn vrouwen en schapen duur. Eerst nog een tijd op zee om geld te vergaren. Maar deze is getrouwd.' En hij wijst naar die het dichtst bij hem zit. 'Hij is een beetje licht in het hoofd. Eerst getrouwd en dan gaan varen.' En omdat Ali zeker vindt dat het ongelooflijk klinken moet, dwingt hij zijn kameraad in mijn bijzijn schuld te bekennen, want het mannetje knikt lamentabel ja en laat dan het donkere hoofd zinken.

Ik wil ook weten wat hij van onze plaatselijke vrouwen denkt, waar ik zo trots op ben.

'De vrouwen die langs alle kusten de zeeman liefde verkopen, verschillen alleen van kleur, Sir. Hier zijn zij licht, voorbij Gibraltar bruin en vanaf Aden vinden wij onze eigen extradonkere soort terug, doch overal zijn zij even erg op geld belust, zodat wij nooit weten waar onze pondjes te steken. Maar deze,' en hij staart nadenkend op het primitieve schrift, 'deze is heel anders. Als zonnenschijn in dit nevelig land, zodat allen op het achterdek hun werk lieten rusten om te zien hoe die handen de zakken verstelden, hoe zij bij het luik gezeten was alsof zij blijven zou, hoe vlug en vrolijk het ging, zonder hulp en zonder iets te vragen, het flitsen van de naald, het lachen van haar mond en de schittering van die tanden als zij het touw doorbeet. Om niet te spreken van alles waar mannen in de eerste plaats naar kijken. Hield ik dit papier niet in de hand, ik zou denken dat ik gedroomd heb. Ik vaar nu al zestien jaar en dit is de eerste parel, Sir. Ja, een parel, er is geen ander woord. En waarom onder deze grijze lucht die de mensen onvindbaar maakt? Wij weten het niet. Ik heb u reeds gezegd wat wij haar gegeven hebben en misschien vindt u dat wij meer hadden kunnen doen, maar zeelieden moeten rekenen en ons loon laat het niet toe, zodat wij aan onze vriend, die getrouwd en een beetje licht in het hoofd is, het sjaaltje vergoed hebben dat hij in Bombay voor zijn vrouw had gekocht en dat hij haar zonder na te denken gebracht had, omdat nadenken in

haar bijzijn zo moeilijk was. Niet iedereen kan onder het geven ook aan zichzelf denken, opdat de geest de hand zou remmen.'

Hij wendt zich, voor een of andere confirmatie, tot zijn twee kameraden, want die keffen gedecideerd iets terug, waarna alle drie zwijgend op de tafel neerkijken.

Om de drukkende stemming te breken, vraag ik wat of hun godsdienst is, maar de overgang is zeker te radicaal, want hij schijnt niet goed te begrijpen.

Ik zal dan maar proberen mijn woorden in beeld te brengen en teken een zittende Boeddha met zijn lotusbloem, oorlellen tot aan zijn schouders en een navel als een starend oog. Dan vraag ik of dit het beeld is van hem in wie zij geloven.

Met een blik heeft Ali begrepen, geeft mijn tekening door en vertaalt mijn woorden voor zijn vrienden, zoals hij telkens doet als hij een vraag de moeite waard vindt.

'No, Sir, wij zijn van Mohammed,' zegt hij met klem, waarbij zijn makkers bevestigend knikken. En hij ontmaakt zich van mijn heidense schets door die weer naar mij toe te schuiven.

'Allah?'

'Ja, Allah,' zegt hij zacht, als vreesde hij dat de heilige naam bij Kortenaar besmet kon worden.

'Goed?'

'Het enig goede, zegt men.'

Om nu ook wat van mij te vertellen, anders zou het iets van een verhoor krijgen, deel ik hem mede dat wij hier Christenen zijn, doch die benaming schijnt hij weer niet te begrijpen.

Op Boeddha's keerzijde teken ik nu onze Christus aan zijn kruis, met alle gebruikelijke attributen, zoals kroon, bittere mond en uitpuilende ribben.

Zij laten dieper medelijden blijken dan van enig Christen ooit kan uitgaan en Ali zegt 'arme man'. Hij had er al meer in de stad zien hangen en ze telkens hartgrondig beklaagd.

'Wordt dat hier veel gedaan?' vraagt hij, waarop ik hem terechtwijst, zeggend dat dit onze God is, onze Allah.

Hij vertaalt op staande voet, zo merkwaardig vindt hij mijn voorlichting, en nu bekijken alle drie onze kruisdrager met intense nieuwsgierigheid.

'Waarom heeft hij dat laten doen?' vraagt Ali, 'en wie heeft het aangedurfd?'

Als ik zeg, dat hij het zelf zo gewild heeft, zie ik dat zij sprakeloos van verstomming zijn.

Aan ophelderen valt niet te denken, want zij staan voor dezelfde muur waar ik reeds een halve eeuw langs loop zonder een deur te vinden en ik zit dan ook met onze mensgod lelijk in de war tegenover de abstracte eenheid van hun Allah. Maar ik kan rectificeren en verklaar dat het nu niet direct God zelf is maar diens zoon. Dat blijkt echter olie in het vuur te zijn, want niet zodra heeft Ali vertolkt of er komt animo in mijn Afghanen. Vooral het getrouwde mannetje is aan het woord en als zijn betoog eindelijk stopt, zet Ali als een axioma voorop dat er dus ook een vrouw moet zijn, wat ik toegeef.

'En nog meer jongens of meisjes?' vraagt hij nieuwsgierig.

'Neen, slechts een zoon.'

'Zeer eigenaardig,' zegt hij hoofdschuddend. 'Hij heeft de vorm van een mens en moest dus tastbaar zijn, zodat zij die durfden, de hand konden geven aan de schepper van het heelal.'

Het dringt zich op dat ook God de Vader nu onverwijld in beeld gebracht wordt, want die is toch het oerbegrip dat, als zodanig, mijn Afghanen met de rest zou kunnen verzoenen, maar ik aarzel tussen naakt of gekleed, joviaal of dreigend, met of zonder baard. Bovendien behoorde de Heilige Geest ingeschakeld te worden, want na mijn onvolledige voorstelling van ons Godsbegrip konden zij wel aan een soort gezin denken dat nog steeds daadwerkelijk hier of daar op aarde metterwoon gevestigd is. Ik vrees echter dat die derde persoon hen nog meer verbijsteren zou en bovendien zie ik in dat mijn Engels voor die taak te kort zou schieten.

Nu liefde en godsdienst achter de rug zijn kan toch de beweging niet genegeerd worden die overal op aarde de harten in beroering brengt en ik vraag dus of zij van het communisme al iets gehoord hebben.

'Enkelen uit onze streek zijn de noordergrens wel eens overgetrokken en een paar zijn ginder gebleven. Soms komt ook een of andere reiziger uit dat grote land en vertelt, bij het vuur, van de profeet die al jaren in een glazen graf ligt zonder tot stof te vergaan en die de prediker was van de nieuwe godsdienst zonder God, waarbij allen gelijk zijn in vrouwen en schapen, in voeding en kleding, in woning en geld. En niet alleen later in de schoot van Allah, want dat leert men ons al lang, maar reeds hier op aarde, wat óók niet te versmaden is.'

De kern is hem dus niet ontsnapt, hoe zwart hij ook ziet.

'Zeker, reeds hier op aarde, van de geboorte tot in het graf. Denkt u dat Mohammed er iets op tegen had? Of wilde hij dat het gelijk zijn pas beginnen zou na de dood?'

Ali antwoordt niet dadelijk maar raadpleegt zijn vrienden, waarbij ik de indruk krijg dat hun conversatie omzichtiger is dan toen wij het over de vrouwen hadden of over de samenstelling van onze westerse God. Eindelijk komt een wedervraag.

'Had uw man aan het kruis er iets op tegen?'

Met eenmaal word ik gewaar dat onze vriendschap tijdelijk in de lucht hangt en dat wij momenteel nog slechts als diplomaten tegenover elkander gezeten zijn. Ik moet dan ook dadelijk repliceren, anders wordt aan verdere toenadering de pas afgesneden.

'Zo ver ik weet heeft hij nooit iets in die aard gezegd. Integendeel, hij wilde de groten kleiner en de kleinen groter maken en vooral dat een ieder de rotte plekken van zijn ziel afzocht, maar toch sprak hij vooral over het leven hiernamaals, dus in de schoot van zijn vader. Dáár pas zou men loon naar werken krijgen.'

'Dat was ook minder gevaarlijk, want zelfs predikers moeten de machtigen naar de ogen kijken. En die bezitten liever op aarde. Hij was misschien voorzichtig?'

'Althans, hij sprak in bedekte termen. Maar hij leefde ook onder gevaarlijke mensen.'

'En toch niet voorzichtig genoeg,' overweegt Ali, die blijkbaar terugdenkt aan het kruis en de uitpuilende ribben. 'Niet alles gezegd en toch te veel? Maar het is

zeker heel lang geleden en voordat alles gezegd is moeten velen het woord voeren. Eerst hebben de ouden voor het hiernamaals gepredikt en nu de nieuwen voor dit leven op aarde. Zij vullen elkander aan, want een zelfde man kan niet het eerste en laatste woord spreken.'

'En Mohammed?' Want ik zou willen dat hij kleur bekende.

'Onze grote profeet is nog voorzichtiger geweest. Die is tenminste in leven gebleven tot Allah hem riep. Maar ook hij kan er niets op tegen hebben, dunkt mij, dat de gelijkheid reeds een aanvang neemt in het gedeelte van ons bestaan waarvan wij het zekerst zijn, want men moet soms lang wachten en veel verduren voor men in zijn schoot opgenomen wordt, niet waar, Sir?'

'Maar wat te doen met medemensen als uw Sultan of de Koning van Engeland?'

'Begraven onder geld, indien zij toestemmen.'

'Maar als zij niet toestemmen?'

Ik open mijn handen en steek hem die vragend toe, iets dat van noord- tot zuidpool zeggen wil: 'Ja, wat dan?'

Ali aarzelt wel even als een hond voor het water, maar waagt toch de sprong, want in de lucht omlijnt hij, met zijn fameuze wijsvinger, een strop en rukt dan aan een onzichtbaar koord.

Ik vraag hem of hij geen andere middelen kent, want mij dunkt dat die nieuwbakken volkscommissaris al te korte metten maakt.

Hij denkt waarachtig na doch schijnt geen surrogaat te vinden.

'Zonder geweld zal het niet gaan,' concludeert hij, 'want de groten hebben de macht, maar de kleinen zijn talrijk en tegen de mieren is geen tijger bestand. De mieren zijn echter blind, terwijl de mens beeft voor de dood, want al gelooft hij ook, weten doet hij niet. Men heeft ons de aarde gegeven als een boomgaard waarin het oogsten ons eigen werk zou zijn, dus heeft de mens het gelijkzijn in handen. En toch zullen veel kleinen Allah zien voordat al het werk gedaan is.'

Opeens maakt hij een zwenking, als werd het hem te warm en vraagt met al de schijnbare belangstelling van een minister of ikzelf nog niet aan trouwen gedacht heb, waarop ik royaal erken dat ik er niet veel beter aan toe ben dan zijn kameraad die eerst trouwde en toen ging varen.

'Ook heb ik het meisje van de zakken alleen voor u gezocht en voor uw twee vrienden,' verzeker ik met nadruk, als een verdachte die op de rechter vooruitloopt. En ik moet mij weerhouden om er geen eed op te doen.

'Dat weten wij,' stelt Ali mij gerust. En geen glimp op zijn gelaat wekt enig vermoeden dat zijn verzekering slechts een uitdrukking is van wellevendheid.

En of ik ook kinderen heb?

'Zes,' geef ik toe, want nu zij schijnen te geloven in de reinheid van mijn bedoelingen, kunnen die kinderen er nog wel bij.

Hij brengt zijn kijkende vrienden op de hoogte en uit hun mimiek blijkt, dat zij het een prestatie vinden die mijn aanzien ten goede komt.

'Allemaal dochters?' vraagt hij behoedzaam.

De beste kerel durft blijkbaar niet van zonen spreken, als vreesde hij dat het woord mij smarten zou, indien Allah mij geen mannelijke nakomelingen gegund mocht hebben.

Als ik hem de verzekering geef dat er drie jongens onder zijn, pakken zij hun glazen beet en drinken geestdriftig hun laatste kliekje water op, als een huldebljk aan mijn geslacht.

'Een vrouw, drie zonen en drie dochters,' overweegt hij. 'Niet alleen hebt u veel macht in dit land, maar u bent ook een gelukkig man, wat nog beter is, Sir, want een machtig man moet steeds de strop voor ogen hebben, terwijl een gelukkig man door niemand kan worden gedeerd.' En na even mijn derde borrel te hebben aangekeken, die door Kortenaar onder mijn neus wordt neergezet:

'Waarom drinkt u dan het Sterke vocht?'

Ik voel mij als getrapt, maar mijn aangeboren schuchterheid verhindert mij te bekennen dat ik het lust, zodat ik mij gedwongen zie er iets uit te flappen.

'Wanneer het in ons land koud en vochtig is zoals vanavond,' verzeker ik aarzelend, doch hij schijnt dadelijk met mijn verklaring in te stemmen.

'U gebruikt het dus niet om uw hoofd te doen draaien, zoals de meesten hier, maar als een medicijn. Dat dacht ik wel. Uw man aan het kruis zou het zeker evenmin goedkeuren als Allah, niet waar?'

De heilige naam doet hem even wegzinken, voert hem terug tot onze theologische gedachtewisseling, want na een hele poos legt hij zijn hand eerbiedig op de mijne en kijkt mij ernstig aan.

'Sir,' zegt hij, 'onze Allah heeft geen zoon, geen vrouw, geen vader en geen moeder. Hij is alleen. En nooit zal iemand hem tekenen, want wie hem zien wil, moet eerst sterven.'

Na zulk een belijdenis valt er niets meer te zeggen. Zij is een waardig slotakkoord voor onze Aziatische symfonie en het wordt stilaan tijd dat ik weer aan huis ga denken, want als ik mij niet haast is mijn nachtram weg. Bovendien krijg ik medelijden met de baas die ons van achter zijn schenkbank droefgeestig staat aan te kijken, wachtend op onze verdwijning die het signaal zal geven voor de terugkeer van zijn geachte clientèle.

Als hij komt ontvangen heb ik de grootste moeite om te beletten dat Ali betaalt, terwijl hun zes armen als een inktvis in de weer zijn om ook ieder contact tussen mij en de waard te verhinderen. Het getrouwde mannetje mompelt nog iets, waarop Ali beweert dat hij, die al het werk heeft gedaan, ook beloond dient te worden, maar als blanke man krijg ik ten slotte het laatste woord.

'En toch moet zij hier wonen, Kortenaar,' probeer ik nog even als hij de pasmunt brengt, doch de man geeft geen antwoord, als een die weet dat met praten niets te verdienen is.

Intussen wordt onder mijn drie kameraden nog steeds gedebatteerd, alsof zij met de afloop geen genoeg konden nemen.

'Indien u nog trek hebt, drink dan een laatste glas voor onze rekening,' stelt Ali voor, maar om mijn reputatie niet te verbeuren verklaar ik dat men van het sterke vocht geen misbruik maken moet.

Ali raapt zijn talisman van de tafel op, draait het ding een paar keer om als wist hij niet goed wat hij ermee doen zou en bergt het dan toch maar op in een van de compartimenten van zijn staatsiejas.

'Misschien komt het later nog te pas,' meent hij, 'indien de omstandigheden dan gunstiger zijn.'

Het meisje is lediggezogen, de borsten slordig opgeborgen, zodat de blanke huid ons door de blouse tegenschittert. Als wij haar genaken blijft Ali staan als een nieuwe Melchior en staart in gedachten op het wicht dat met gebalde knuistjes sluimert, terwijl een straaltje zog, dat zich een weg baant over zijn wang, behoedzaam door de moeder wordt opgevangen. Ook zijn twee vrienden, die achter hem op hun tenen staan, kijken schuchter naar het wurmpje voor wie de poort des levens zo pas ontsloten werd.

'Dit is de beste tijd,' verklaart hij. 'Hier, in Afghanistan en in de hele wereld. Moge Allah hem beschermen en dat ook de nieuwe godsdienst zijn deel moge zijn.'

'Kijk naar iets anders, lelijke loeder,' snauwt de meid. En met een ruk keert zij hem de rug toe als om haar kind voor het boze oog te behoeden. Ali, die van haar Vlaams geen woord verstaat, knikt goedkeurend.

'U vergeet uw boeket, mijnheer,' roept Kortenaar mij na.

'The flowers,' herhaal ik als een echo, want zelf weet ik er geen raad mee.

'Voor de jonge moeder,' besluit Ali. 'Eens een kind, geschenken schaars.' Hij neemt de bloemen in ontvangst en legt ze omzichtig naast de schuwe meid op een tafel, waarbij de tronie van de waard een glimlach afgeeft die mij huiveren doet.

Met een laatste blik neemt hij afscheid van de desolate kroeg, van Kortenaar, van de jonge moeder en haar zuigeling en maakt dan de deur open met de statigheid van een hogepriester.

Vóór ons ligt de leeggestorven stad als een ruïne in het maanlicht en ik zal dus nog een eindje meelopen, anders konden zij verdwalen.

'Toch jammer dat wij het meisje van de sigarettendoos niet gevonden hebben.' Want al schijnen zij er min of meer overheen te zijn, mij zit Maria nog altijd dwars.

'Ja,' geeft hij toe. 'Maar zij is als een beeld dat men in 't water ziet. Als men het grijpen wil is er niets. Of zoals de lichten in het moeras. Men kan ze nalopen, doch men achterhaalt ze niet. Maar u hebt uw best gedaan, Sir,' erkent hij goedkeurend. En op een woord van hem wordt zijn mening door de twee anderen met gebaren beaamd, zo overvloedig als was ik Haroun Al-Rachid in eigen persoon.

'Gelooft u werkelijk in de man aan het kruis, Sir?' vraagt Ali.

'In onze luchtstreek wordt algemeen in hem geloofd.'

'Dan is hij het misschien die beschikt heeft dat u haar niet ontmoeten zoudt omdat u goed maar hartstochtelijk bent en het meisje alleraardigst.'

Wil hij mij onder zijn vaderlijke bescherming nemen of is het een perfide insinuatie. Ik zal maar vast beschutting zoeken onder het vaandel van mijn gezin.

'Ik zegde u toch dat ik getrouwd ben en zes kinderen heb?'

'Juist daarom. Al hebt u niets meer te verlangen, het meisje is al te aardig en het vlees is zwak.'

'Maar uw kameraad die een beetje licht in het hoofd is, die is toch óók getrouwd? Eerst getrouwd en dan gaan varen, hebt u verteld. En die is niettemin op haar verliefd? En wat mij betreft, ik ken haar immers niet eens?'

'Dat u haar niet kent, verandert niets aan de zaak, integendeel, want hoe aardig zij ook is, de geest maakt alles nog mooier. En wat mijn getrouwde vriend betreft, Allah is groot en aan varende lieden wordt veel vergeven.'

'Hard is het zeemansleven,' erken ik tegemoetkomend. 'Het zwaarste werk, ook bij storm en onweer, is hun deel.'

'Neen, Sir,' zegt Ali lachend, 'zo erg is het heus niet. De mensen aan wal verbeelden zich allerlei dingen. Maar er zijn geen vrouwen aan boord, ziet u, terwijl u dagelijks kunt beschikken over de moeder van uw zes kinderen. En om u niet zwaarder te belasten heeft wellicht de man aan het kruis het spoor van het meisje uitgewist of haar onzichtbaar gemaakt, zo dat wij haar niet kunnen ontdekken, ook niet met uw hulp en die van de grote superintendent van de politie die de woning kent van alle mensen, want wie zichzelf aan een kruis doet nagelen moet een machtig tovenaars zijn. Indien het zijn werk is, dan heeft hij wijs gehandeld want wij hebben geen gelegenheid gehad u te waarschuwen, dat u des te meer op uw hoede moet zijn omdat zij van uw volk is, zodat de vloed van woorden allicht de hindernissen zou wegspoelen.'

'Misschien zien jullie haar nog wel eens terug,' zeg ik bij wijze van afleiding, om aan die godslastering een eind te maken.

'Misschien, bij een volgende reis, indien er dan weer zakken te verstellen zijn. Voor ons, mensen, is de toekomst een gesloten boek.'

En Ali maakt met de hand een vage beweging die duidelijk zegt dat Allah hierover beslissen zal.

Eigenlijk is onze cyclus niet afgesloten, want nog steeds heb ik de Lange Ridderstraat heimelijk in portefeuille. Zal ik? Het is vlak in de buurt, maar de straat schijnt mij opeens ver af te liggen, eindeloos ver, zo ver als enige plaats waar de dingen zijn die men nooit bereiken zal.

Wij zijn intussen bij de Werf aangeland. Als zij die volgen komen zij fataal bij hun *Dehli Castle* terecht en kunnen naar kooi. Verdwalen is nu uitgesloten want hun weg is afgebakend door een stoet van mastodonten die sluimerend aan de kade liggen.

Nu het scheidingsuur slaat denk ik terug aan het bureau van politie en aan die blik van hem toen hij opkeek van onder zijn zwarte helm. En alsof onze omgang nog jaren duren moest, spreek ik de hoop uit dat hij mij nooit meer verloochenen zal.

Hij denkt na als een die zijn geweten onderzoekt om niet lichtvaardig van antwoord te dienen.

'Verloochend heb ik u niet,' zegt hij zacht. 'Mijn geest heeft gewankeld maar niet mijn hart.'

Ik wens hem nu een voorspoedige thuisreis. En om het afscheid op te vrolijken zeg ik dat zijn getrouwde kameraad ginder niet te veel van het meisje vertellen moet, wegens het vrouwtje dat hij moest laten zitten om naar zee te gaan.

'Dat zal hij niet doen,' verzekert Ali. 'Al is hij licht, toch heeft hij een zeer voorzichtige tong.'

En na een ogenblik stilte, want ik heb niets meer te zeggen: 'zoals voor een ieder de tijd komt waarop hij sterven moet, Sir, zo is het nu voor ons de tijd om u

te verlaten. Ik wens u vreugde en gezondheid in dit natte land en ook dat het aantal van uw zonen nog mag aangroeien, dan wordt u na uw dood niet vergeten. Wij hebben aandachtig toegekeken bij alles wat u gedaan hebt, want in den vreemde moet men evenzeer op zijn hoede zijn als de dieren in de wildernis en wij hebben gezien dat u het zo goed met ons meent alsof wij broeders waren, al behoren wij niet eens tot uw volk. Niet alleen hebt u geen beloning willen aanvaarden, maar u hebt zelf het water en het sterke vocht betaald en ik heb hard moeten werken voor ik het geld van de bloemen kon teruggeven. En dat alles omdat u wist dat wij niet bekend zijn in deze havenstad. Ja, wij hebben alles begrepen. Ik ben u dankbaar en zo zijn ook mijn vrienden, al kunnen zij zelf niet spreken. Komt u ooit in verre landen, dan hoop ik dat uw man aan het kruis iemand op uw weg zendt die zo lang met u medegaat als u met ons hebt gedaan, zonder te zeggen het regent te hard, want een hulpvaardige vreemdeling is een vuurbaak in de nacht. En wat nu het meisje betreft. Mocht u haar ontmoeten, Sir, zeg haar dan dat wij bij de man van de vogelkooien geweest zijn die eerst haar brief op de grond legde en toen niet wilde spreken, bij de superintendent die zelf de bloemen oprapte en ook bij de man die slechts glazen spoelt en liedjes zingt, dus dat wij alles gedaan hebben wat vier mensen bij nacht in een stad als deze kunnen doen. En dat zij moet uitkijken naar de *Dehli Castle*, want die komt zeker terug indien het schip gespaard blijft. Wordt zij niet aan boord gestuurd, dat zij dan uit zichzelf komt, tot op het achterschip bij het luik, waar een van ons drieën haar zal opwachten. Aan nieuwe geschenken zal het niet ontbreken, al hebben de eerste tot niets gediend. Maar pas op uzelf, want men kan moeilijk van haar weg. Het is daarom voorzichtig te spreken zonder haar aan te raken.'

Ik doe hem nog eens opmerken dat ik haar, helaas, niet ken.

'Maar u weet al de woorden die op het papier staan, zodat u vragen kunt. En aan de haven kan men zich niet vergissen, want onder de zakkenmeisjes is er geen tweede als zij, zo zeker als Allah de enige ware, almachtige God is.'

Even staat hij bewegingloos, naar de grond starend, als in twijfel of hij nog iets zeggen of doen zou, scharrelt dan tussen jas en voering en biedt mij opnieuw die doos sigaretten aan.

'Nu onze wegen uiteenlopen, kunt u het niet weigeren.' Ik neem het geschenk in ontvangst en geef hem de verzekering dat ik het bewaren zal als een aandenken.

'Neen,' raadt hij, 'u moet ze oproken, anders drogen zij uit. Ware vrienden hebben geen pand tot gedachtenis nodig.'

Deze woorden, die de allerlaatste zijn, bezegelen onze kortstondige broederschap.

Nog een handdruk en zij stappen op. En nu zij alleen zijn, lopen zij weer in nationale volgorde, met Ali aan de spits. Onder de eerste lantaarn blijven zij staan, als wisten zij dat ik hen zou nakijken, wuiven mij een laatste vaarwel toe en slinken dan spoedig tot mieren in 't verschiep van de eindeloze Werf.

Om naar huis te gaan moet ik nu eigenlijk door de Lange Ridderstraat en het zou niet te verantwoorden zijn indien ik er voor uit de weg ging. Mij dunkt dat ik geen misdadiger ben en ik zal er dan ook dóórlopen al brak ik er de nek.

Een bekende hoek om en zij ligt voor mij: een strook maanlicht en daarnaast een schaduwbank. Hoe laat mag het wel zijn?

Van al de straten van onze oude stad komt deze mij het meest rampzalig voor. Geslachten van proletariërs hebben hier onvermoeid gewoekerd en gestonken, in krotten die nog slechts ten koste van een geweldige inspanning in verticale stand blijven. Er is niemand te zien, niets te horen op dit ontijdig uur. En uit de oude riolen stijgt een walm op waar ik wee van word.

Eenenzeventig is een wrakke deur en een venstermuil waarvan de helft met planken dichtgespijkerd is. Van het vaal gelaat hangt het pleister in lappen naar beneden en uit een afloopbuis, die uitsteekt als een galg, leken moeizaam de laatste tranen van de regenvlaag die mij belet heeft mijn stamkroeg op te zoeken.

Zal jij het bestaan te kloppen aan dit heiligdom om in Ali's naam Maria op te eisen die van ochtend aan boord was van de *Dehli Castle*, voor de zakken? Want hier is het, mijn hele wezen is er zeker van.

Kom, oude sater, het is genoeg. Laat haar in vrede genieten van haar laatste sigaretten, dromen van haar sjaaltje en van haar pot gember. En loop door, dan wordt u wellicht de geilheid niet aangerekend die bij deze nachtelijke klopjacht uw stut is geweest.

Nu vooral niet gaan kniezen en niet mee naar Bombay, niet meer op zoek naar het nestje van Fathma, maar gauw naar huis met mijn krant om weer plaats te nemen in de kring van die waar ik aan gebonden ben en die mij vervelen, onuitsprekelijk.

En opnieuw aan Ali denkend, schiet mij een liedje uit mijn jeugd te binnen:

*Adieu, adieu,
I can no longer stay with you,
I hang my harp on a weeping willow-tree
and may the world go well with thee.*

Ja, broeders, dat het u goed mag gaan in de wereld. Dat Allah uw pad moge effenen en u behoeden op zee, om u terug te voeren naar uw bergen als de tijd gekomen zal zijn. En wat Maria en Fathma betreft, laten wij niet wanhopen, want de wil des Heren is immers ondoorgrondelijk.

Antwerpen, 1946

(naar de tweede druk, spelling gemoderniseerd)